

بقلم آقای سرورخان جويا

مطبوعات و نشریات ما

(۴)

طلوع افغان

جريدة طلوع افغان از اوایل سرطان ۱۳۰۰ در شهر قندهار هفته یکبار انتشار یافته این جريدة از بدو نشر تا کنون بطبع سنگی شایع میشود اولین مدیر و سر محرر آن مولوی صالح محمدخان بوده و نخستین صورتش بکورقه دریک تخته کاغذ معمولی دورو ، از سال دوم آقای عبد العزيز خان در طبع و نشر آن مؤظف شده بدو اوضاعیت ظاهری جريدة تغییر یافته و بمرور در معنویات آن نیز تبدلاتی دیده شده . گاهی هفته وار و گاهی هفته دو بار وقتی چهار صفحه وزمانی در هشت صفحه منتشر میگشت مضامین آن هم متدرجاً از يك جريدة عصری میخواست پیروی کند ، مدیریت و نگارنده گی آقای عبد العزيز خان درین جريدة تا سال نهم ادامه ورزیده ، تنها در سال هفتم چندی خواجه محمد خان بنام معاونی ومدت قلیلی سید حسین خان به کفالت در غیاب آنها انجام وظیفه نشریات را عهده دار بوده اند ، در سال هشتم شماره ۲۷ در زیر اداره خود اوشان شایع شده . این جريدة از هنگام شروع تا حال کمتر با وقفه و تعطیلی که نگارنده ها اعتذارش مینامند

دوچار گردیده در آوان اغتشاش سقوی طلوع افغان برای پنج ماه افول کرده در عوض بهمان شکل و صورت جریده هفته واری بنام (مؤید الاسلام) از همان مطبعه بیرون داده و مدیر و نگارنده آن هم آقای عبد العزیز خان است از ۳ عقرب ۱۳۰۸ دو باره بنگارنده گي آنها جریده طلوع افغان در دوره نادری تجدید شد نا شماره ۲۲ سال نهم ، از شماره ۲۳ همان سال که مصادف است با ۱۹ ثور ۱۳۱۰ نشر این جریده را آقای عبد الحی خان که سابقاً سمت معاونی داشتند عهده دار گشته و تا الحالی که در طی مرحله سال دهمین خود است مدیریت آقای موصوف ادامه دارد . فعلا در دو ورق بزرگ و کاملاً بزبان افغانی شایع میشود و ره بهمرفته از جراید خوب و لایات ما بحساب است .

اتحاد :

جریده اتحاد همان مؤسسه عرفانی است که در سنه ۱۳۰۰ هنگا میکه اعلا حضرت همایونی بسمت قطغن و بدخشان بریاست تنظیمه تشریف برده بودند بتصویب ایشان اساس گرفته و اولاً بنام اصلاح و در شهر خان آباد طبع و نشری شد اولین شماره آن بروز شنبه ۲۹ دلو ۱۳۰۰ بطبع سنگی بصورت یک ورقه متوسط از کاغذ های رنگه و مضامین مختلفه در تحت مدیریت آقای مولوی محمد بشیر خان عضو سابق انجمن ادبی کابل بمعرض انتشار گذاشته شده این جریده هم از آوان شروع الی ایام حاضر بطبع سنگی است و در هر وقت و نا وقت بصورت های مختلفی در میدان نشرات ظاهر گردیده از تاریخ آغاز نشر تا بکرتقی . بنام اصلاح منتشر میشد بدوره اغتشاش داخلی افغانستان معطل ماند در زمانه های سقوی بنام نهضت الحیب ، دفعه ثانی بسر محرری مولوی محمد بشیر خان دایر گشت پس از سقوط حکومت موقتی سقوی بنام اتحاد دایر شده شماره اول سال اول آن ۲۱ عقرب ۱۳۰۸ دفعه ثالث مدیریت محمد بشیر خان بتقطیع اوراق معمولی در هفته چهار صفحه اشاعه یافت و پس از سه ماه در همان سال آقای محمد ابراهیم خان اداره و نگارش آن را بردوش همت خویش قبول کرده و تا اندازه بموقعیت های ظاهری و باطنی جریده رنگ و رونقی بخشید مگر از شماره ۳۴ که مصادف با عقرب ۱۳۱۰ باشد

بنا بر کدام معذورتی از وظیفه نگارنده گي کناره شده و بعد ازان چندی برهان الدینخان
 خوگیانی کار میکرد تا از شماره های ۴ و ۵ سال سوم (جدی ۱۳۱۰) اخبار اتحاد بکفالت
 آقای محمد یوسف خان و نگارنده گي فخری آقای غلام جیلانی خان جلالی بنشریات خود
 دوام داد و اکنون هم بهمان حالت باقیست .

ار شاد النسوان :

جریده ار شاد النسوان در عالم مطبوعات افغانستان اولین نشریات است که مستقلا عامل
 نهضت های نسائی در وطن واقع گشته و از طریق نافع در تنویر افکار و توسعه معلومات
 نسوان افغان کوشیده ، مدیره و سر محرره آن از زنان فاضله وطنی است که اسمای خودشان را
 در سر لوحه اخبار بطور مخفف مدیره (ا - ر) و سر محرره (ر - ا) رقم میگردند .

این اخبار هفته وار و بطبع سنگی و اوراق رنگه بقطع سراج الاخبار در شهر کابل
 انتشار میافتد ، اولین شماره آن در ۲۷ حوت ۱۲۹۹ حوت شمسی شایع شده و آخرین
 شماره اش معلوم نیست ، از بعضی اوراق پراگنده آن که در هر گوشه و کنار نمودار است
 تا اندازه میتوان حدس زد که آثار این مؤسسه محدود پنج شش ماهی دوام ورزیده باشد
 عدد صفحات آن اولاً در چهار صفحه و بعد تر تا ۸ صفحه هم دیده شده در نشر مضامین
 از جهات بسیاری : معلومات علمی اخلاقی و سیاسی آنچه بعوالم نسوان بیشتر ارتباطی
 پیدا میکرد با اطلاعات داخله و خارجه بچشم بینموده روینهمرفته از جریده خوب و زیبای کابل
 در آن عصر بشمار میرفت .

رسال جامع علوم انسانی

یک روز نامه یومیه ایست که به اوراق ملون و خط خوشی از مطبعه سنگی یازده سال
 بیشتر ازین در شهر کابل طبع و نشر میگردد ، مدیر و سر محرر آن آقای محمد جعفر خان
 قندهاری بوده و نخستین شماره آن از تاریخ ۱۴ سرطان ۱۲۹۹ میا شد دوره نشریات
 او را بعضی ها زیاد میگویند لاکن بدون شماره ۲۲۷ سال دوم آن که مصادف با جدی
 ۱۳۰۱ است کدام شماره آخرتری که طول مدت را نشان بدهد بنظر نگارنده نرسید ،

مباحث آن قسمت عمده اطلاعات داخلی و خارجی بوده گاهی از موضوعات اجتماعی سخن رانده و مقالات دیگران را بنام مکتوب وارده مندرج میساخته . بطور دایم این اخبار مشترکین معین نداشته و همه روزه در بازارها بقیمت دو پیسه فروخته میشده .

الغازی :

جریده هفته وار (الغازی) بسال ۱۲۹۸ در سمت جنوبی نشر میگردد این جریده در مطبعه سنگی چهارپ شده و در هر هفته چهار صفحه به تقطیع اندکی کوچکتر از اصلاح موجوده از طبع بیرون می آید .

مباحث آن اغلباً اتحاد و اتفاق اقوام و غیره مضامین انتباهیه را نیز با اخبار خارجی و داخلی مردم ابلاغ مینموده و تا اندازه جنبه سیاسی هم داشته . مدیر و نگارنده آن مولوی یعقوب حسن خان یکی از مهاجرین لایق هندی است که فعلاً در انجمن ادبی بصفت ترجمانی اشتغال دارد .

این اخبار تقریباً یک سال و چهار ماه جاری بوده و هنگام حکومت والا حضرت شاه محمود خان وزیر حریه موجوده در آن سر زمین به اواسط ۱۲۹۸ تا سیس یافته و در اواخر ۱۲۹۹ سقوط کرده است متأسفانه شماره های اولین و آخرین این جریده موجود نیست تا مفصل تر ازین مینگاشتم .

ابلاغ :

از نشریات است که چندی بنام (اخبار رایگان) و چندی باسم (مفت دیواری) بطور اعلانات منتشر و در دیوارها الصاق میگردد ، این اخبار دولتی و در هفته ۳ روز یک ورق بزرگ یکرویه بمطبعه سنگی چاپ میشد تبلیغات آن اکثرأ نظامات و قوانین دولتی و کوائف جشنها تفصیلات عیدین و اطلاعات رسمی داخله است که نمیتوان بهتمام معنی یک جریده مستقلش نامید .

موظف به ترتیب و انتشار آن بدو آقای میرزا محمد اکبرخان سرکاتب دارالتحریرشاهی

و بسالهای سوم آن آقای سید ایشان خان خطاط بوده سال اول در سنه ۱۳۰۰ شروع شده و سال سوم آن با وایل سال ۱۳۰۴ تصادف میکند دوره اختتام آن نا معلوم است .

اخبار حقیقت :

این اخباری است که یکروز در میان يك شماره بطبع سنگی در چهار صفحه از اوراق معمولی اشاعه می یافت مدیر و نگارنده آن آقای برهان الدین خان کشکی بوده و محل نشر آن وزارت حریه در ۲۲ اسد ۱۳۰۳ اولین شماره خود را از طبع بیرون کشیده و در ۱۷ سرطان ۱۳۰۴ آخرین شماره آن عالم مطبوعات وطنی را وداع گفته است . قسمت بیشتر نشریات این جریده مشعر وقایع اغتشاش و محاربه سمت جنوبی است که بنام جنگ منگل یاد میشود .

ثروت :

جریده پانزده روزه ثروت هم از اخبارها نیست که در شهر کابل تاسیس شده این جریده هم بطبع سنگی است و در هشت صفحه از کاغذهای معمولی در هر نصف ماه شایع می شد .

محرر آن آقای صلاح الدین خان سلجوقی است و مسلک جریده اقتصادی دینی و سیاسی ، اولین شماره اش بتاریخ اول برج قوس ۱۳۰۳ از مطبعة تجارتي کاظمی منتشر گردیده متأسفانه تاریخ سقوط آن معلوم نیست گماندارم دوره نشریات این اخبار هم از یکسال تجاوز نکرده باشد چه با تفحص زیاد علاوه از شماره بیستم آن بنظر نرسید . انیس :

جریده انیس از ان اخبارهای نامور و معروف شهر کابل بشمار میرود که من حیث ظاهر و باطن از وضعیت های اواخر (امان افغان) سبقت داشته و اگر نسبت های محیطی و بعضی موقعیت های دیگر جریده نگاری را مراعات نکنیم گفته میتوانیم در نظر هموطنان یکی دو سال آن همسر سراج الاخبار افغانی بوده .

این موسسه هم در اثر ظهور برخی حوادث زمان و علالت نگارنده مسئول و با ذوق خود متأسفانه بظرف چهار پنج ساله دوره نشریاتش دو چار تغییرات و دست خوش تبدلات بسیاری گشته.

جریده انیس از ۱۵ ثور ۱۳۰۶ بقطع موجوده در ۱۲ صفحه پانزده روزه آغاز به نشریات نموده از شماره ۱۸ سال اول که مصادف است به ۲۱ جمادی ۱۳۰۶ بهمان ۱۲ صفحه در هفته یکبار و از اوایل سال پنج بهمان اوقات هفته گی در ۱۶ صفحه شایع گردیده. انیس از بدو نشر تا کنون در مطبعه حرروفی چاپ شده و میشود عهده طبع سال اول آن در مطبعه شرکت رفیق بوده و از شروع سال دوم برای خودش مطبعه جدا گانه یافته تا اکنون که در طی مرحله ششم است (بمطبعه حرروفی انیس) طبع میشود از شماره های ۸ و ۹ سال اول بعضی تصاویر در آن دیده شده ولی بسال های دوم و سوم شعبه زنگو گرافی آن متری و پسانتر عدد عکس ها کمتر شده و فعلاً بدون تصویر انتشار میابد، صاحب امتیاز و نگارنده مسئول این جریده آقای محی الدین خان است و مسلک آن در سال اول بنا بر نظریاتی که در شماره اول آن به نسبت اهمیت ما مورین دزین محیط متذکر است علمی، قانونی، روحی ادبی معین شده و بیشتر از قانون و حقوق اداری و غیره مربوطات قانونی بحث رانده ولی از سال دوم آن جنبه های سیاسی و ملی بخود گرفته و مخصوصاً در مباحث اجتماعی و نهضت های روحی و فکری ملت افغانستان بصراحت لهجه سخن میراند و ازین مسلک در کسب شان و شهرت خویش استفاده بیشتر نمود.

انیس از بدو نشر تا کنون بدون تعطیل چند ماهه سقوی مرتباً بیک وضعیت از طبع خارج و در معرض نشر و توزیع گذاشته شده و اکثر آ در جشن های ملی شماره های فوق العاده منتشر ساخته و مخصوصاً در اواخر ۱۳۰۷ حین اغتشاش سقوی بنام آقای رشیدخان لطیفی محرر انیس تقریباً یازده شماره بیهیرونی آورده تا اوایل سال چهارده هم که عارضه ناگهانی و بی رحم (سل) در سینه نگارنده آن جای گرفته بود بترقیات روز افزونی در عالم نشریات خدمت می نمود تقریباً دو سه ماهی در ۱۳۱۰ بعلت شدت ناخوشی محی الدینخان جریده معطل و پس از آن باز تا اوایل سال ۵ افتان و خیزان بعالم مطبوعات نام و نشانی ظاهر

(نمونه خط از خطاط معروف کابل)

از قطعات نفیسی که خطاط معروف و مرحوم کابل السید عطا محمد شاه خان از قطعه
 (حمام بندی) شیخ سعدی شبرازی بنام نامی اعلی حضرت امیر عبدالرحمن خان پادشاه افغانستان
 مرقوم نموده و اینک در موزه کابل موجود است ، يك صفحه زنگوگراف شد .

شروېشگاه علوم انساني و مطالعات فرهنگي
پرتال جامع علوم انساني

میساخت، از شماره ۱۷ سال پنجم (۱۵) سنبله ۱۳۱۰) بر حسب تکلیف و تعهد مؤسس مسلول و صاحب امتیاز آن که بسی رنجور و ناتوان شده بود مدیریت و نگارنده گی این جریده را بنده (سرور جويا) عهده دار شدم اگرچه منم بشخصه از مجاهدات لازمه هیچ مضایقه نکردم ولی اینقدر میتوانم بگویم که همان روحیات تنقیدی و معنویات اساسی آن تا اندازه زنده نگهداشته و برای ۶ - ۷ ماه مانع از سقوط اسم و رسم آن گردیدم. از شماره ۲۲ سال پنجم که مصادف است با ۲۴ حوت ۱۳۱۰ آقای محمد امین خان خوگیا نی وظیفه مدیریت این مؤسسه را بدمه همت خویش قبول کرده و تا کنون که شماره های سال ششم آن دیده میشود اثر اداره ایشان است. (باقی دارد.)

